

Πώς αντιμετωπίσαμε τους αλλοδαπούς μαθητές στο σχολείο μας. Διγλωσσία – Διαπολιτισμικότητα

Τσακάλης Παναγιώτης, Δάσκαλος, 6^θεσιο Δημ. Σχολείο Δρεπάνου Αργολίδας
Αυγουστόπουλος Κωνσταντίνος, Δάσκαλος, 6^θεσιο Δημ. Σχολείο Δρεπάνου Αργολίδας
Κουκουζέλη Άννα, Δασκάλα, 6^θεσιο Δημ. Σχολείο Δρεπάνου Αργολίδας
Λεκάκη Δήμητρα, Δασκάλα, 6^θεσιο Δημ. Σχολείο Δρεπάνου Αργολίδας

Οι κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές εξελίξεις, συγκυρίες και πόλεμοι έχουν διαταράξει την πολιτισμική ομοιογένεια των κοινωνιών, μετατρέποντας τις κοινωνίες αυτές σε πολυπολιτισμικές.

Οι μαθητές μιας σχολικής τάξης δεν αντιπροσωπεύουν πια μια κοινωνική, γλωσσική και πολιτισμική ομοιογενή κοινωνία και πιστεύουμε ότι τα παιδιά αυτά πρέπει να προετοιμαστούν για τη ζωή μέσα σε μια ποικιλόμορφη και πολύπλοκη κοινωνία.

Στη δεκαετία του '70 στη Γερμανία, όπου υπηρέτησα για αρκετά χρόνια υπήρχε η αντίληψη και κυρίως στους Γερμανούς ότι τα παιδιά μας ήταν ημι-ημεδαπά με γλωσσική καθυστέρηση και αδυναμία αφομοίωσης της κουλτούρας της χώρας αυτής.

Βρεθήκαμε κι εμείς λοιπόν στην ανάγκη να ερωτηθούμε ποια στοιχεία και ποιους προσανατολισμούς θα πρέπει να διαμορφώσουμε, ώστε να μπορέσουμε να δώσουμε στο Σχολείο μας ικανοποιητικές απαντήσεις και λύσεις στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα παιδιά της μετανάστευσης.

Έχοντας υπόψη την ανθρωπολογική διαπίστωση ότι ο άνθρωπος μορφοποιείται σε άνθρωπο, δεχόμενος τις επιδράσεις της κοινωνικής ομάδας μέσα στην οποία θα βρεθεί, κατανοήσαμε τη σημασία που έπρεπε να δώσουμε γι' αυτή την περαιτέρω μορφοποίησή τους. Έπρεπε με τρόπο αβίαστο να δεχτούν οι μαθητές την κουλτούρα της ομάδας στην οποία εντάχθηκαν και σαν πρώτο στοιχείο έπρεπε να μάθουν τη γλώσσα, για να μπορέσουν στη συνέχεια να κατανοήσουν τα ήθη και έθιμά μας, τον τρόπο κατανομής της εργασίας κ.ά. Έτσι μέσα σ' αυτά τα πλαίσια εκπολιτισμού, όφειλαν να μάθουν τους τρόπους κοινωνικής συμβίωσης και απόκτησης πολιτιστικής ταυτότητας.

Τα παιδιά αυτά έπρεπε να μάθουν να προσεγγίζουν νέες εμπειρίες, νέα πολιτιστικά στοιχεία, στοιχεία άλλων τρόπων σκέψης, στοιχεία που θα μετατρέπονταν σε μια διαπολιτισμική μάθηση. Αυτό προϋπέθετε ένα άνοιγμα προς τους άλλους, προϋπέθετε συμβίωση ημεδαπών και αλλοδαπών.

Βεβαίως κάθε παιδί διαφορετικού έθνους έχει διαφορετικά πολιτιστικά, ιδεολογικά και πολιτικά πρότυπα. Όμως όλα αυτά έπρεπε να μη γίνουν αιτία να εμποδίσουν τις προοπτικές για ένα διαπολιτισμικό τρόπο σκέψης. Έπρεπε να συμβάλουμε παιδαγωγικά, για να εκπαιδεύσουμε τα παιδιά στις πολιτισμικές διαφορές.

Έτσι τέθηκαν διάφορα ερωτήματα:

Τι έπρεπε ή τι θα μπορούσε να ενσαρκώσει η παιδαγωγική κατεύθυνση;

Ποιο θα ήταν το περιεχόμενό της;

Εξετάστηκαν πολλά πράγματα, παρακολουθήσαμε κι ένα πάρα πολύ οργανωμένο σεμινάριο 10 ωρών με θέμα "Η Πολυπολιτισμικότητα και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση" με οργανωτές τους κ. κ. Σπινθουράκη και Μουσταίρα και καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι έπρεπε να εξετάσουμε την κουλτούρα των διάφορων εθνικοτήτων, να τη συγκρίνουμε με τη δική μας έτσι ώστε να ενισχυθεί ο δυναμικός χαρακτήρας που πρέπει να έχει η διαπολιτισμική αγωγή, γιατί εδώ έχουμε τη συνάντηση σε ένα χώρο πολλών διαφορετικών πολιτισμών.

Εξασφαλίσαμε μετά από συναντήσεις που είχαμε με τους γονείς των παιδιών αυτών, τη φοίτηση χωρίς απουσίες και μάλιστα όλων των παιδιών της περιοχής μας, πολλές φορές χρειάστηκε να εφαρμόσουμε και την ελληνική νομοθεσία σχετικά με τη φοίτηση όλων των παιδιών στο Σχολείο. Αναγνωρίσαμε την ατομικότητα του κάθε παιδιού και τις ιδιαιτερότητές του, την κουλτούρα και τη θρησκεία του, τις παραδόσεις και τη γλώσσα του.

Ενεργήσαμε με τέτοιο τρόπο ώστε να μετέχουν οι γονείς στο σύλλογο γονέων και κηδεμόνων με το δικαίωμα του "εκλέγειν και εκλέγεσθαι". Τη συμμετοχή των παιδιών στις εορτές, εκδρομές και παρελάσεις. Τη συμμετοχή τους στα προγράμματα του πολιτιστικού - μορφωτικού συλλόγου.

Οι στόχοι που θέσαμε ήταν:

1. Ισοτιμία των πολιτισμών, χωρίς να αγνοηθούν οι ιδιαιτερότητες που υπάρχουν.
2. Επικοινωνία και σχέσεις μεταξύ των μαθητών.

3. Στήριξη, για την επίλυση διάφορων προβλημάτων όλων των παραγόντων αγωγής και πολιτισμού.
4. Εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης και απαλλαγή από εθνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις.
5. Συνύπαρξη και συνοικοδόμηση (οι κοινωνικές αξίες θα ενώνουν χωρίς να χάνουν την ταυτότητά τους).
6. Καθώς οι εκπαιδευτικοί είμαστε οι ισχυρότεροι παράγοντες της τύχης της ανθρωπότητας προχωρήσαμε στην υλοποίηση αυτών των σκέψεων.

Έχουμε υπόψη ότι το σχολείο αποτελεί την αφετηρία για την εισαγωγή του παιδιού στο γλωσσικό συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα. Για τα δίγλωσσα παιδιά ή για τα παιδιά που εντάσσονται σε έναν πολιτισμό, τα πράγματα δυσκολεύουν. Τα παιδιά χρειάζονται κατανόηση και βοήθεια. Σύμφωνα με την άποψη του BERNSTEIN το πρόβλημα περιπλέκεται ακόμα περισσότερο, όταν η κουλτούρα του παιδιού και του δασκάλου είναι διαφορετικές. Πρέπει ο ένας να προσεγγίσει τον άλλο. Ο δάσκαλος χρησιμοποιεί την ενθάρρυνση, για να παρωθήσει το παιδί και να το εντάξει στη σχολική τάξη.

Σύμφωνα λοιπόν με όλα τα παραπάνω, καθώς και το ότι το δίγλωσσο παιδί αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα στις χώρες υποδοχής και ότι για τα παιδιά που εντάσσονται σ' έναν πολιτισμό τα πράγματα δυσκολεύουν, δείξαμε ιδιαίτερη ευαισθησία. Τα παιδιά αντιμετωπίστηκαν με κατανόηση και βοήθεια.

Όσον αφορά την Α' τάξη στο σύνολο των 25 μαθητών οι 8 ήταν αλλοδαποί προερχόμενοι από την Αλβανία και την Ουκρανία.

Τα δίγλωσσα παιδιά εκτός από ένα, συλλάβισαν στον ίδιο περίπου χρόνο με τα μονόγλωσσα. (Θεωρούμε τα Χριστούγεννα χωρίς αυτό να είναι απόλυτο, χρόνο που τα παιδιά της Α' τάξης πρέπει να έχουν κατακτήσει το βασικό μηχανισμό της Ανάγνωσης και της Γραφής). Δεν κατάφερε να διαβάσει ένα από αυτά, το οποίο έχασε πολλές μέρες σχολικής εργασίας.

Δυστυχώς οι γονείς δεν μπορούσαν να βοηθήσουν τα παιδιά τους για δύο βασικούς λόγους:

α) Είχαν έντονο το πρόβλημα της επιβίωσης. Η καθημερινότητά τους ήταν γύρω από την ικανοποίηση βασικών βιοτικών αναγκών.

β) Δε γνώριζαν γραφή και ανάγνωση (στα ελληνικά). Μπορούσαν μόνο να μιλήσουν και ο προφορικός τους λόγος ήταν περιορισμένος και πολλές φορές λανθασμένος.

Τα δίγλωσσα παιδιά παρόλο που κατέκτησαν το βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης και της γραφής δυσκολεύονταν στην ορθογραφία των λέξεων και στην κατανόησή τους ειδικά αυτών που περιέκλειαν αφηρημένες έννοιες. Η ταυτόχρονη χρήση εικόνων και λέξεων τα βοηθούσε αρκετά ώστε να συγκρατηθεί η ορθογραφία και η έννοια των λέξεων.

Το παιχνίδι στο διάλειμμα και η συμμετοχή τους σε διάφορες δραστηριότητες μέσα στην τάξη βοηθούσε στην ανάπτυξη και κατανόηση του ελληνικού λόγου. Αξιοσημείωτο είναι ότι απέδωσε στη συγκράτηση πολλών γραμμάτων, όπου ήταν δυνατό, η σύνδεση του αρχικού γράμματος της πρότυπης λέξης ως μόρφημα με την εικόνα της λέξης.

Συγκεκριμένα η δασκάλα της Α' Τάξης:

1. Ξεχώρισε το ρόλο της δασκάλας από το ρόλο της μάθησης.
2. Προσέγγισε τα παιδιά παιδοκεντρικά.
3. Έδωσε πρωτοβουλίες και δυνατότητες πειραματισμού στα παιδιά.
4. Επινόησε δραστηριότητες που ενίσχυαν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών.
5. Εφάρμοσε ομαδικό διαλογικό παιχνίδι.
6. Έβαλε επιγραφές και εικόνες των άλλων γλωσσών. Συγκέντρωσε βιβλία άλλων χωρών-τουριστικές εκδόσεις κ.ά. με στόχο την επικοινωνία των παιδιών των άλλων πολιτισμών μεταξύ τους, γιατί κατά τη γνώμη μας ενισχύει τη συνύπαρξη, την αλληλοκατανόηση και τον αλληλοσεβασμό. Συγκέντρωσε τραγούδια των άλλων χωρών και βιντεοκασέτες με διάφορα ήθη και έθιμα. Εδώ σημειώνουμε την άποψη του BARRS που λέει ότι αν θέλεις να ενισχύσεις τη γλωσσική απόδοση των παιδιών στη δική σου γλώσσα, χρειάζεται να συνδυάσεις πολιτισμούς και των δύο χωρών.

Οι κινήσεις αυτές της δασκάλας δε βοήθησαν μόνο τα δίγλωσσα παιδιά, αλλά όλους γενικά τους μαθητές. Τα παιχνίδια ήταν ένας ακόμα επιτυχημένος τρόπος, για να ανακατεύονται τα παιδιά σε συνεργαζόμενες δραστηριότητες οι οποίες ενίσχυαν την ομιλία και το γραπτό λόγο.

Στο γραπτό λόγο κατά τη διάρκεια των πρώτων σταδίων του γραψίματος, έγινε προσπάθεια να μην απορρίπτονται οι πρώτες απόπειρες και αν ακόμη ήταν δυσανάγνωστες. Η δασκάλα έκανε το κάθε τι, για να νιώσει το παιδί εμπιστοσύνη με το γράψιμό του, έτσι ώστε να μπορεί να αισθάνεται πρόθυμο να γράψει πιο ωραία και περισσότερα. Ήταν καθήκον της δασκάλας να αναλύει και να αξιολογεί τα γραπτά κείμενα. Συζητούσε με τα παιδιά για τις εμπειρίες που είχαν και ποτέ δεν ξεχνούσε ότι το γράψιμο αποτελεί μέσο

επικοινωνίας κι έκφρασης.

Αντιμετώπιση αλλοδαπών μαθητών σε μεγάλες τάξεις: Δ', Ε', ΣΤ'

Στις τάξεις αυτές παρακολούθησαν 6 αλλοδαποί μαθητές. Από αυτούς οι 2 είχαν ξεχάσει τη μητρική τους γλώσσα και κατείχαν την ελληνική σε ικανοποιητικό βαθμό. Οι 3 ήταν δίγλωσσοι με ιδιαίτερα προβλήματα στο γραπτό λόγο και ο ένας δε μιλούσε καθόλου ελληνικά.

Καταρχήν διαχωρίσαμε τα παιδιά σε δυο ομάδες: στην α' ομάδα είχαμε τα παιδιά που, έχοντας κατακτήσει τους βασικούς μηχανισμούς επικοινωνίας - κατανόησης του προφορικού λόγου, ήταν ήδη ενταγμένα στο περιβάλλον της σχολικής τάξης, και στη β' ομάδα αυτά που δεν κατανοούσαν καν τον προφορικό λόγο.

Στην πρώτη περίπτωση δεν υπήρχαν ιδιαίτερα προβλήματα, και, σχεδόν το σύνολο των παιδιών ακολουθούσε ικανοποιητικά τη μαθησιακή διαδικασία και συνήθως δεν αντιμετώπιζε προβλήματα προσαρμογής και ένταξης.

Στη δεύτερη υπήρχαν προβλήματα προσαρμογής και καθότι τα παιδιά ήταν νεοφερμένα στην Ελλάδα, συνοδεύονταν και από την ανασφάλεια που δημιουργούσε η έλλειψη των βασικών βιοτικών αναγκών με συνακόλουθα προβλήματα οικονομικά, οικογενειακά, σταθερής κατοικίας κι εργασίας.

Οι πρωτοβουλίες και οι ενέργειες που αναπτύξαμε έχουν ως εξής:

- 1) Δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος και κλίματος αποδοχής από τη σχολική τάξη με αναφορά στις συνθήκες και δυσκολίες που συναντούν τα παιδιά αυτά και με αναφορές στις ομοιότητες της ιστορίας του Ελληνισμού (προσφυγιά, διώξεις, μετανάστευση κ.λπ.). Στόχος είναι η τόνωση του αισθήματος ασφάλειας και του αυτοσυναισθήματος των αλλοδαπών και παράλληλα η αποτροπή ρατσιστικών συμπεριφορών από τα Ελληνόπουλα.
- 2) Αποδοχή της κουλτούρας του αλλοδαπού μαθητή απ' την εύρεση κοινών στοιχείων με τη δικιά μας, έτσι ώστε ο αλλοδαπός μαθητής, έχοντας τη δυνατότητα να εκφράσει στοιχεία της δικιάς του κουλτούρας νιώθει ότι γίνεται αποδεκτός και έτσι είναι πιο εύκολο γι' αυτόν να αποδεχτεί μια ξένη (τη δικιά μας) κουλτούρα (BERSTAIN). Αναφορά σε λαογραφικά στοιχεία - μύθους - παραδόσεις - τραγούδια για βασικές αξίες της ανθρώπινης ζωής, όπως: γέννηση - γάμο - θάνατο με σκοπό τη συναισθηματική προσέγγιση και αποδοχή των πολιτισμών εκατέρωθεν.

Στα πλαίσια ενός στοιχειώδους παραπρογράμματος (curriculum) εφαρμόσαμε:

1. Παράλληλη φοίτηση παιδιών σε δυο τάξεις, γλώσσα και μαθηματικά σε μικρότερη τάξη ενώ τα δευτερεύοντα στην αντίστοιχη της ηλικίας τους.
2. Χρησιμοποίηση κατάλληλου υλικού — φωτοτυπιών από ανάλογα βιβλία και εξατομικευμένη διδασκαλία σε συνδυασμό με τις δυνατότητες — αδυναμίες του κάθε μαθητή στο μέτρο του δυνατού.
3. Οργάνωση μικτών ομάδων εργασίας, αλλοδαπών και ντόπιων, μέχρι 3-4 άτομα, που με τη βοήθεια λεξικού εργάζονται για τη λύση ασκήσεων και τη διεκπεραίωση εργασιών και συγχρόνως ασκούνται προφορικά στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.
4. Προσφορά εθελοντικής βοήθειας των καλύτερων μαθητών στους αλλοδαπούς με το πέρας των δικών τους εργασιών.
5. Καθιέρωση του εβδομαδιαίου δεκάλεπτου εκμάθησης του βασικού λεξιλογίου και απλών διαλόγων της μητρικής γλώσσας του αλλοδαπού μαθητή στα Ελληνόπουλα με "δασκάλους" τους αλλοδαπούς μαθητές.

Παράλληλα ενισχύθηκαν οι κλίσεις των αλλοδαπών μαθητών και αναδείχθηκαν τα ταλέντα τους (ζωγραφική, μουσική, αθλητισμός) με στόχο την ισότιμη αποδοχή τους στην τάξη.

Τα συμπεράσματα που βγάλαμε από την προσπάθειά μας αυτή είναι:

Η κατάκτηση μιας γλώσσας δε διαφέρει στα δίγλωσσα και μονόγλωσσα παιδιά.

Ένα δίγλωσσο παιδί μαθαίνει με την ίδια ευχέρεια τις δύο γλώσσες, όπως το μονόγλωσσο παιδί μαθαίνει τη μια.

Σπουδαίο ρόλο παίζει και η σημασία που δείχνουν οι γονείς των παιδιών αυτών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κάποια παιδιά, ιδίως παιδιά της Α' τάξης, δε μιλούν πλέον τη γλώσσα τους, δεν μπορούν πλέον γιατί το βάρος της προσοχής τους έχει πέσει πάνω στη γλώσσα του Σχολείου.

Στα μαθηματικά όχι μόνο δεν έχουν δυσκολίες αλλά αντιλαμβάνονται τις πράξεις και τις μαθηματικές έννοιες πάρα πολύ γρήγορα.

Σημειώνουμε επίσης ότι τα παιδιά αυτά χρειάζονται να τα επιδοκιμάζεις ή να τα επαινείς στις προσπάθειές τους. Έτσι κάμπτονται οι δυσκολίες τους με το χρόνο, επειδή δείχνουν μεγαλύτερη επιμονή.

Ανεξάρτητα από το βάθος των αποκλίσεων και των συστημάτων γραφής -γράφει ο κ. Αθανάσιος Παπάς στο βιβλίο του, “Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική” το δίγλωσσο παιδί είναι ικανό να πετύχει στο Σχολείο αρκετά με τον ίδιο τρόπο, που ένα μονογλωσσικό παιδί μπορεί, όταν εμείς οι δάσκαλοι δεσμευόμαστε να συναντήσουμε τις ανάγκες όλων των παιδιών σε ένα πραγματικά παιδοκεντρικό περιβάλλον. Γι’ αυτό το λόγο η γλώσσα του δίγλωσσικού παιδιού και ο πολιτισμός του πρέπει να γίνουν αποδεκτά από το προσωπικό του Σχολείου, τους μαθητές και την κοινότητα και το παιδί θα μπορεί να ενταχθεί στη ζωή του Σχολείου. Τα δίγλωσσα παιδιά έχουν το δικαίωμα να έχουν ικανοποιήσει τις ανάγκες τους, έτσι ώστε να έχουν πρόσβαση στο πλούσιο και κατανοητό πρόγραμμα σπουδών.

Για να προωθήσουμε την αληθινή ισότητα των ευκαιριών για όλους τους μαθητές, εμείς οι δάσκαλοι πρέπει να συναντήσουμε την πρόκληση της δημιουργίας ενός μαθησιακού περιβάλλοντος, το οποίο να αναγνωρίζει τις διαφορές μεταξύ των μαθητών και να δέχεται όλους τους πολιτισμούς.

Τέλος, τα σχολεία και οι δάσκαλοι χρειάζεται να αποδεικνύουν ότι αυτή η πολιτιστική ποικιλία εμπλουτίζει τα σχολικά περιβάλλοντα και επεκτείνει τη μάθηση όλων των μαθητών.